

Р Е Ц Е Н З И Я

по материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент”

Област на висшето образование: „Социални, стопански и правни науки”

Професионално направление: „3.6 - Право”

Специалност: „Наказателно право”

Рецензент: проф. д-р Момяна Мартинова Гунева

Конкурсът за доцент е обявен за нуждите на Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски” в Държавен вестник, бр. 20 от 17 март 2015 г. и в сайта на Университета. Единствен кандидат е гл. ас. **Ралица Янкова Илкова Петкова, доктор по право.**

1. Биографични данни

Ралица Янкова Илкова Петкова е започнала професионалната си кариера през 2002 г. като младши експерт в отдел „Процесуално представителство и административни наказания” на Комисията за регулиране на съобщенията. След успешно издържан конкурс от м. февруари 2003 г. е избрана за асистент и по-късно за главен асистент по наказателно право в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”, където и до сега ръководи семинарни занятия по наказателно право. През 2011 г. след успешна защита ѝ е присъдена образователната и научна степен „доктор по право”.

Р. Илкова е вписана и работи като адвокат в Софийската адвокатска колегия. Тя е участвала като лектор в голям брой конференции и семинари.

Не на последно място трябва да се посочи сътрудничеството ѝ като експерт в редица работни групи по изменения и допълнения на законодателството към Народното събрание на РБ и Министерството на правосъдието и дейното ѝ участие в групата за изработване на проект за нов Наказателен кодекс.

2. Дейността на кандидатката може да бъде условно разделена на учебно-преподавателска, научноприложна и научноизследователска.

2.1. Учебно-преподавателска дейност

Преподавателската дейност на г-жа Ралица Илкова започва с водене на семинарни занятия по наказателно право в юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През периода 2006 – 2007 г. е ръководила семинарните занятия на студенти от специалността „Право“ в Нов български университет. Преподавателската ѝ дейност включва и цикъл лекции, изнесени пред студентите от специалността „Право“ в Югозападния университет „Н. Рилски“.

Следва да се отбележи, че в резултат на тази си дейност тя успява да изготви в съавторство две ценни помагала за студентите – „Казуси по наказателно право“ – обща и особена част и „Ръководство за решаване на наказателноправни казуси“. Всеки преподавател би могъл да оцени полезността на тези книги и да ги използва в собствената си работа, което допълнително подчертава достойнствата им.

2. 2. Научноприложна дейност

Гл. ас. д-р Р. Илкова има собствен безспорен принос в развитието на наказателното законодателство и правоприлагането. Работейки като адвокат тя ясно осъзнава необходимостта от практически насочени разработки и обобщаване на съдебната практика. Резултат на усилията ѝ в

тази насока са редица трудове, които имат за цел да систематизират и подложат на критичен анализ практиката и на тази основа да предложат не само научни изводи, но и конкретни решения по прилагането на закона. Трябва да се посочи, че вниманието на Р. Илкова е насочено към групи посегателства, които поставят особено значими проблеми в практиката, както с оглед на тълкуването, така и предвид факта, че някои текстове не отговарят на съвременната социална действителност, а същевременно не са сред най-предпочитаните от представителите на наказателноправната доктрина – транспортни, длъжностни, корупционни престъпления.

Не може да се отмине изключително полезното ѝ сътрудничество с правно-информационната система „Апис”. В над 10 публикации Р. Илкова разглежда отделни аспекти на различни престъпления, при това не само на високо научно равнище, но и без да пренебрегва основното предназначение на тези материали – да съдействат на практикуващите юристи да се ориентират в текста на закона и да избягват редица грешки при прилагането на съответните норми.

Съществен дял в този аспект има работата на кандидатката по проекти, изпълнявани от фондация „РискМонитор” и „Прозрачност без граници”. От особено значение в тази насока са изследванията, свързани с организираната престъпност и функциите на Специализирания наказателен съд, както и разработките относно злоупотребите с финансови средства, предоставени от Европейския съюз и противодействието на корупцията.

Разглеждайки научноприложната дейност на Р. Илкова не може да бъде отминато участието ѝ като експерт и лектор в редица обучителни семинари, насочени към повишаване капацитета на правоприлагащите органи, организирани от „Прозрачност без граници”, Националния институт на правосъдието, Съюза на съдиите, Център за обучение на адвокати „Кр. Цончев”. Самият факт, че в последните години тя е участвала в 19 такива семинари ясно говори за авторитета ѝ като учен,

ориентиран не само към развитието на науката, но и дълбоко загрижен за качеството на правораздаването.

Не бива да се пропуска и участието на д-р Р. Илкова в законодателната дейност. Като експерт тя съдейства за изработването на законопроекти за изменение и допълнение на НК и ЗАНН, но особено трябва да се изтъкне работата ѝ в групите за изработване на цялостни проекти на Кодекс за административните нарушения и наказания и Наказателен кодекс, което традиционно се счита за венец в работата на всеки учен и е доказателство за достигната научна зрялост.

2. 3. Научноизследователска работа

Гл. ас. д-р Ралица Илкова е автор на редица публикации, представеният списък обхваща 47 заглавия: монографии, сборници съдебна практика, учебни помагала, студии и статии, резултати от изследвания. От авторските публикации 11 са в съавторство.

Ако разгледаме пълния списък на трудовете на кандидатката, не може да не забележим, че те условно се подразделят на три големи групи – произведения, свързани с непосредствените ѝ интереси в областта на наказателното право, такива, резултат от експертното ѝ участие по редица проекти на „Прозрачност без граници”, фондация „РискМонитор” и Прокуратурата на РБ, както и разработки, които са пряко насочени към повишаване капацитета на юристите, независимо дали още студенти или вече действащи.

Най-общо може да се отбележи, че работите на д-р Р. Илкова се отличават с прецизност и задълбоченост, като особено силно впечатление прави вниманието, с което тя борави със специфичните научни методи на юридическото изследване и анализ.

В приложена към документацията справка са отбелязани 23 цитирания на различни публикации, отнасящи се до съществени страни на

изследователската дейност на д-р Илкова - административните нарушения и наказания, транспортните престъпления, престъпленията против съобщенията. Това е сериозно доказателство за факта, че кандидатката за заемане на академичната длъжност „доцент” е завоювала собствено място и авторитет като специалист по проблемите на наказателното право и конкретни видове престъпност.

3. Приноси в наказателноправната теория

За участие в конкурса са представени монографията „Реабилитацията по българското наказателно право”, статиите „Добри практики при уредбата на реабилитацията” и „За понятието „осъждане” по чл. 85 НК и приложното поле на реабилитацията”, както и научно-практическата разработка „Противодействие на организираната престъпност”.

В съдържащата се в документацията по обявения конкурс за академичната длъжност „доцент” справка кандидатката вярно, точно и систематизирано е изложила теоретичните приноси, които счита, че е дала. Приемам посочените приноси като отговарящи на реалните й научни достижения и успехи, като особено искам да изтъкна следните:

На първо място – независимо от широкото практическо прилагане на института на реабилитацията, темата е изключително пренебрегвана и като че ли е считана за периферна в теорията. Проблемите, произтичащи от разпоредбите на чл. 85-88а от НК са били предмет на разглеждане по-скоро инцидентно. Независимо от обстоятелството, че промените в социалната действителност и в законодателството доведоха до значими трудности при тълкуването и прилагането на тези текстове, наказателноправната доктрина откликна с един дисертационен труд, който остана непубликуван. Казаното очертава актуалността и необходимостта

от такова изследване и оправдава естествения интерес, който то предизвиква у четящия.

На второ място цялото изложение демонстрира дълбокото познаване на проблематиката – на нейните исторически корени, законодателната уредба, теоретичните постановки и практиката, като при това Р. Илкова демонстрира познаване на наказателноправната теория, което ѝ позволява да прави убедителни анализи и логично издържани и обосновани изводи. Следва да се отбележи критичният, но конструктивен подход при очертаване особеностите и правното действие на института, както и внимателното отграничаване на реабилитацията от сходни правни фигури, каквито са амнистията и помилването. Определен интерес буди изложението относно съотношението между давността и реабилитацията. Изводите, макар и не винаги безспорни, направени в труда, имат приносен характер не само от научна гледна точка, но и от практически аспект, а и могат да дадат известен подтик в нормотворчеството.

На трето място като особен принос следва да се изтъкне рядкото за българската наказателноправна литература обвързване буквално на всеки ред от изследването с конкретните нужди на практиката. Авторът се е постарал да идентифицира ред проблеми и детайлно да конструира максимален брой хипотези, които могат да възникнат в процеса на практическото прилагане на реабилитацията. Р. Илкова не се ограничава само да посочи затрудненията, продукт на последвали изменения не само в НК, но и в НПК, напротив - всяка конструкция е последвана от предложение за практическо решение. В някои случаи вижданията са недостатъчно обосновани или прибързани, но във всички случаи подчертаният стремеж изчерпателно да се отговори на възможните практически въпроси прави особено добро впечатление на читателя.

На четвърто място следва да се посочи владееенето на методите на тълкуване, което позволява на автора не само да обвърже изследването с конкретните нужди на практиката, но и да направи интересни съпоставки и убедителни анализи.

На пето място - направените предложения *de lege ferenda* заслужават особено внимание. Макар Р. Илкова да е допуснала някои увлечения, познаването на добрите практики на чуждестранните закотнотелства и българската правна традиция ѝ е позволило да формулира текстове, които са като цяло уместни, добре обмислени и полезни с оглед усилията по създаване на нов НК

Не на последно място искам да обърна внимание върху две характеристики на труда, които го отличават сред значителния брой научни изследвания в последно време: прегледността на изложението, допълнително подчертана от извеждането на съществените моменти и направените изводи и добрия език, който не е особено често срещан дори при утвърдени автори.

4. Критични бележки

Разнообразната научна продукция на гл. ас. д-р Ралица Илкова има достойнства, надхвърлящи изложеното в предходния пункт на становището, но искам да отбележа някои слабости, което могат лесно да бъдат преодоленни в бъдещата ѝ работа.

Предложеният хабилизационен труд би могъл да спечели много в теоретичен аспект, ако авторът се бе спрял подробно и задълбочено на въпросите, свързани с наказателното правоотношение и неговите

характеристики. Тя възприема безкритично тезите на Ал. Стойнов, но даже в нашата литература (В. Каракашев), да не говорим за редица европейски изследвания, има различни схващания по въпроса. Обосноваването на изходната позиция би придало допълнителна тежест на направените анализи и изводи.

Същото се отнася и до разбирането, че състоянието на съдимост е елемент от „триада“, очертаваща съдържанието на наказателното правоотношение. В съвременната немска и руска литература все по-широко се застъпва разбирането, че съдимостта не е част от наказателното правоотношение, а е последица от него, тъй като то се изчерпва с изтърпяването на наказанието. Без да оспорвам избраната от автора изходна позиция, намирам, че тя би могла да бъде обогатена и обоснована, ако биха били разгледани и други схващания.

Считам, че по-внимателното вглеждане в наказателното правоотношение и в давността, като институт, водещ до погасяването му, биха могли да доведат до други изводи, лишени от вътрешни противоречия.

В стремежа си да обхване всички възникнали в практиката проблеми и да изгради максимален брой възможни хипотези Р. Илкова се увлича и допуска не само известно многословие, но и повторения, които са резултат от научната ѝ добросъвестност, но все пак на моменти това натежава върху текста. От това следва и една общо взето разпространена слабост при по-обширните съчинения - тяхната неравномерност – има пунктове в изложението, които не са на достатъчно високо равнище.

Тъй като авторът е все още в началото на бъдеща успешна научна кариера, би следвало да помисли върху използването на научния апарат. Не е приемливо едно научно съчинение с претенции да се базира върху

петнадесетина труда на други автори, без да е взета под внимание поне една разработка на учени от Европа.

Заклучение

Считам, че преподавателската, научноизследователската и научноприложната дейности на кандидата за академичната длъжност „доцент” по наказателно право гл. ас. д-р **Ралица Янкова Илкова Петкова** отговарят на изискванията на чл. 24 от Закона за развитието на академичния състав в Република България и чл. 53 от Правилника за прилагането му, поради което

давам положително заключение и считам, че уважаемото научно жури може да предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски” гл. ас. д-р Ралица Янкова Илкова Петкова да бъде избрана да заеме академичната длъжност „доцент” по професионално направление „3.6 Право”, специалност „Наказателно право” в Юридическия факултет на същия университет.

Рецензент и член на научното жури по конкурса:

(проф. д-р Момяна Гунева)

София, 7 юли 2015 г.